

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА

Вовк Наталія Степанівна

УДК 044+355]:94(477.83/.86)

**ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
УКРАЇНСЬКОЇ ГАЛИЦЬКОЇ АРМІЇ
(ЛИСТОПАД 1918 р. – ЛИПЕНЬ 1919 р.)**

07.00.01 – історія України

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата історичних наук

Тернопіль – 2015

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Національному університеті “Львівська політехніка” Міністерства освіти і науки України

- Науковий керівник:** кандидат історичних наук, доцент
Хома Іван Ярославович,
Національний університет “Львівська політехніка”,
доцент кафедри історії України та етнокомунікації
- Офіційні опоненти:** доктор історичних наук, професор
Литвин Микола Романович,
Інститут українознавства ім. І. Крип’якевича
НАН України, директор
- кандидат історичних наук, доцент
Берест Ігор Романович,
Українська академія друкарства,
доцент кафедри українознавства, документознавства
та інформаційної діяльності

Захист відбудеться “15” жовтня 2015 р. о 10⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 58.053.04 у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка (46027, м. Тернопіль, вул. М. Кривоноса, 2, ауд. № 31).

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (46027, м. Тернопіль, вул. М. Кривоноса, 2).

Автореферат розіслано “14” вересня 2015 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

І. О. Федорів

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Початок новітньої історії України пов'язаний із відродженням державності, складною політичною та військовою боротьбою на кілька фронтів за утвердження української держави майже на всіх етнічних землях. Цей період у вітчизняній історичній науці позначено Українською національною революцією 1917–1921 рр. Попри її поразку, в цю добу було закладено незворотні державницькі прагнення та величезний досвід здобутків та прорахунків державного будівництва.

Від часу проголошення незалежності в 1991 р. проблематика національної революції стала предметом численних наукових досліджень, у яких наголошено на необхідності враховувати досвід 1917–1921 рр., особливо в частині військового будівництва.

Сучасна збройна агресія та інформаційна війна проти України демонструє, що фундаментальні засади Української національної революції не було засвоєно достатньою мірою. Захист цілісності держави, необхідність припинення війни та зміцнення незалежності й суверенітету України актуалізували науково-пізнавальний інтерес до подій національної революції.

Сьогодні вивчення особливостей інформаційного забезпечення українських армій має важливе теоретичне й практичне значення. Адже цей напрям у їх діяльності є основним комунікатором у взаємовідносинах між армією та центральними органами влади, армією та суспільством, що забезпечує ефективність виконання наказів та ведення інформаційної війни в рамках збройного конфлікту.

Незважаючи на значні відмінності у засобах інформаційної війни окресленого періоду та сучасності, їхня мета одна – послабити моральні й матеріальні сили супротивника або конкурента та посилити власні.

Науковий інтерес теми безпосередньо пов'язаний з інформаційним забезпеченням Української галицької армії (далі – УГА), яка формувалася як регулярна збройна сила у вкрай несприятливих військово-політичних умовах та під час бойових дій листопада 1918 – липня 1919 рр. Значною мірою від добре налагодженої роботи комунікаційних служб залежали мобільність, боєздатність та високий патріотичний дух УГА в українсько-польській війні.

Проблема організації її інформаційного забезпечення на сьогодні не знайшла належного висвітлення в історіографії, що й зумовило вибір теми дисертаційного дослідження, її актуальність і потребу в проведенні комплексного та ґрунтовного наукового аналізу.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано в рамках теми 0114u005247 „Інноваційний потенціал історико-культурної спадщини”, яку розробляє кафедра історії України та етнокомунікації Національного університету „Львівська політехніка”.

Мета дисертації полягає у дослідженні інформаційного забезпечення УГА під час бойових

дій в листопаді 1918 – липні 1919 рр.

Основні **завдання** роботи:

- проаналізувати стан наукового опрацювання проблеми і джерельну базу дослідження;
- визначити роль Державного Секретаріату Військових Справ (далі – ДСВС) в інформаційному забезпеченні війська;
- з'ясувати значення Пресової квартири (далі – ПК) УГА для системи інформування армії;
- розглянути інформаційно-пресову діяльність УГА;
- вивчити її комунікаційну систему;
- висвітлити процес реорганізації поштової служби УГА як основного документаційного інформатора війська;
- дослідити значення для інформаційного забезпечення війська роботи спецслужб зі збору та захисту інформації.

Об'єктом дисертаційної роботи є діяльність УГА під час бойових дій листопада 1918 р. – липня 1919 р.

Предмет дослідження – особливості, зміст і методи інформаційного забезпечення УГА в період українсько-польської війни (листопад 1918 р. – липень 1919 р.).

Хронологічні межі дисертаційної роботи охоплюють період від листопада 1918 р. до липня 1919 р. Нижня межа визначається часом організації перших українських бойових частин, що згодом стали основою збройних сил ЗУНР (ЗОУНР) – УГА, а верхня – її переходом за р. Збруч. В окремих випадках наведені у роботі факти виходять за рамки вказаних хронологічних меж, що необхідно для логічного обґрунтування теми.

Територіальні межі дослідження окреслено територією воєнних дій, в яких брала участь УГА, – Східна Галичина.

Методологічну основу дисертації складають наукові принципи історизму, об'єктивності, системності, комплексного та критичного підходу у використанні історіографічного та джерельного матеріалу. Під час написання дисертаційної роботи було використано загальнонаукові методи (аналіз, синтез, порівняльний, систематизації, узагальнення) та спеціальні історичні методи (проблемно-хронологічний, структурно-систематичний, історико-хронологічний, ретроспективний, порівняльно-історичний).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що у дисертаційній роботі **вперше** зроблено спробу комплексно висвітлити організацію та функціонування інформаційного забезпечення УГА, досліджено особливості зв'язку між елементами системи інформування війська ЗУНР.

Поглиблено аналіз пресових видань УГА, структуру її комунікаційної системи та значення служб збору і захисту таємної інформації для інформаційного забезпечення війська.

Вдосконалено накопичену попередніми дослідниками фактологічну базу з означеної

наукової проблеми.

Доведено, що головними завданнями ДСВС УГА було не лише військове будівництво та його правове регулювання, а й здійснення інформаційного забезпечення війська, постачання особового складу армії інформаційно-документальним матеріалом, встановлення прямого контакту між ДСВС і військом.

Практичне значення дисертаційної роботи полягає у тому, що її фактичний матеріал, теоретичні засади та узагальнення можуть бути використані у дослідженні питань української історії доби національно-визвольних змагань. Матеріали дисертації слугуватимуть основою для розроблення лекційних курсів, спецкурсів з історії УГА, написання монографій і статей, підготовки енциклопедичних та спеціальних видань. Проаналізовані методи інформаційного забезпечення УГА можна використати в сучасному військовому будівництві, зокрема у системі підготовки військових фахівців, у діяльності спеціальних військ.

Апробація результатів дисертаційної роботи. Дисертацію обговорено на засіданні кафедри історії України та етнокомунікації Національного університету „Львівська політехніка”, у виступах на наукових конференціях: III-ій університетській конференції студентів і молодих науковців „Актуальні проблеми гуманітарних і соціальних наук” (27 квітня 2012 р., м. Львів); II-ій Міжнародній науково-практичній конференції „Тернопіль і Тернопілля в історії та культурі України та світу (від найдавніших часів до сьогодення)” (26 квітня 2013 р., м. Тернопіль); VI-ій Міжнародній науково-практичній конференції „Актуальні питання, проблеми та перспективи розвитку гуманітаристики у сучасному інформаційному просторі: національний та інтернаціональний аспекти” (30–31 травня 2013 р., м. Рубіжне); Інтернет-конференції „Современные проблемы и пути их решения в науке, транспорте, производстве и образовании’2013” (18–29 червня 2013 р.); IV-ій Міжнародній конференції молодих вчених HSS – 2013 „Гуманітарні та соціальні науки” (21–23 листопада 2013 р., м. Львів); Міжнародній науково-теоретичній конференції студентів і аспірантів „Україна і світ: гуманітарно-технічна еліта та соціальний прогрес” (8–9 квітня 2014 р., м. Харків); Всеукраїнській науковій конференції „Історико-культурна спадщина: проблеми збереження та популяризації” (25–26 квітня 2014 р., м. Львів); Всеукраїнській науковій військово-історичній конференції „Воєнна історія України. Регіони Галичина і Закарпаття” (5–6 червня 2014 р., м. Ужгород).

Публікації. Основні результати дисертаційної роботи опубліковані у 13 наукових статтях, з них 7 – у фахових виданнях України (з яких 2 – внесені до наукометричних баз даних), 1 – у закордонному фаховому виданні, 5 – матеріали конференцій.

Структура дисертації. Робота складається з переліку умовних скорочень, вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації складає 215 с. (основний текст роботи – 171 с.).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми, її зв'язок з науковими програмами, планами, темами, визначено мету і завдання, об'єкт та предмет наукового пошуку, хронологічні рамки, територіальні межі, методологічну основу дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення дисертації, подано інформацію про апробацію результатів дослідження та його структуру.

У першому розділі **„Історіографія, джерельна база та методологія дослідження”** проаналізовано історіографію проблеми, охарактеризовано джерельну базу, з'ясовано методологію дослідження.

Проведений аналіз історіографії наукової проблеми дає змогу умовно поділити її за проблемно-хронологічним принципом на три основні групи.

До першої групи належать праці, в яких розглядаються питання документно-інформаційного забезпечення УГА. Насамперед, вагомим науковим дослідженням є монографія М. Литвина *„Українсько-польська війна 1918–1919 рр.”*. Окремий розділ монографії присвячений військовому будівництву ЗУНР. Ця праця дає цілісну картину організації та діяльності документно-інформаційних структур УГА періоду українсько-польської війни.

Значний обсяг інформації знаходимо у працях С. Макарчука *„Українська республіка галичан”*, П. Ткачука *„Система організації призову до збройних сил Західно-Української Народної Республіки”*, Н. Стукаліної *„Запровадження військового права в Західноукраїнській Народній Республіці”*, І. Том'юка *„Галицька армія у боротьбі за державність і соборність України”*, Л. Сокур *„Інформаційно-документальне забезпечення органів державної влади в контексті процесів державотворення”*.

Для всебічного розуміння центральної системи інформаційного забезпечення УГА важливе значення мають дисертаційні роботи А. Харука *„Військово-повітряні сили України в 1917–1920 рр.”*, І. Лісоцької *„Національно-визвольних рух у Східній Галичині 1918–1921 рр.: військово-політичний аспект”*, В. Рутара *„Організація тилового забезпечення Галицької армії у 1918–1919 рр.”*, Я. Марченка *„Военно-політична боротьба за Львів у 1919 р.: на прикладі Вовчухівської операції Галицької армії”* та ін.

Проблеми становлення системи інформування збройних сил ЗУНР періоду українсько-польської війни знайшли відображення також у працях польських істориків, які здебільшого характеризуються суб'єктивним підходом до висвітлення галицької проблематики: від одіозних негативних оцінок В. Гуперта, Ч. Партача до розуміння природних прав українців у боротьбі за національну свободу та власну державність С. Стемпеня.

Друга група праць стосується аналізу діяльності пресових служб, періодичних цивільних та військових видань. Ці дослідження дають можливість охарактеризувати процес становлення та розвитку військової преси, а також визначити її місце в інформаційному просторі ЗУНР.

До цієї групи належить монографія В. Футулуйчука „Українська Галицька армія: Військово-патріотичне виховання та вишкіл (1918–1920 рр.)”, в котрій автор розглянув діяльність Пресової квартири УГА, проаналізував форми і методи ідейно-політичної та культурно-освітньої роботи у війську.

Дослідженню формування інформаційно-пресових структур збройних сил ЗУНР присвячено наукові роботи І. Крупського „Національно-патріотична журналістика України (друга половина XIX – перша чверть XX ст.)” та Я. Малика „Галицьке стрілецтво і його преса в боротьбі за українську державність”.

Цінну інформацію знаходимо в праці О. Богуславського “Інформаційно-пресова діяльність Центральної Ради та українських урядів 1917–1920 рр.”.

Формування основних проблемно-тематичних аспектів військових пресових видань подано у статтях С. Сегеди, Л. Кобути, П. Губи.

Аналіз жанрових та змістових особливостей статей військових часописів УГА розкрито в працях В. Бачинського „Преса ЗУНР в 1918–1919 рр.” та О. Левицького „Пропаганда і преса”.

Про комунікаційну структуру УГА дізнаємося також із дослідження Л. Шанковського „Українська Галицька Армія: Воєнно-історична студія”, який аналізує події 1918–1919 рр. в Галичині, умови формування та збройної боротьби УГА. Дослідник висвітлив спеціальні військові відділи, які безпосередньо відповідали за інформаційне забезпечення війська.

Окремої уваги заслуговують праці, що висвітлюють діяльність УГА та становлення допоміжних комунікаційних служб інформаційного забезпечення армії. Процес функціонування служби зв'язку УГА найкраще відображено в праці сотника інженера Р. Білинського „Служба зв'язку”, де проаналізовано роботу з відновлення контактного телефонного і телеграфного зв'язку Галичини.

У цьому ж контексті варто відзначити дослідження Л. Шанковського „Звідомчий полк та його комендант”, Л. Ляйнберга „Радіослужба в УГА”, М. Секретара „Польова пошта”, В. Сідака „Національні спецслужби в період української революції 1917–1921 рр.”

Аналогічну тематику відображено в дослідженнях польських учених М. Клімецького, М. Козловського. Однак вони у своїх працях лише опосередковано розглянули питання, пов'язані з діяльністю УГА, з формуванням служб інформаційного забезпечення.

Окрему невелику групу складає радянська історіографія. Дослідження цього періоду не позбавлені пропагандистських висловлювань та звинувачень ЗУНР та УГА в буржуазному націоналізмі, контрреволюції, службі іноземним імперіалістам тощо. Потрібно відзначити, що в

УРСР, хоч і в обмеженій кількості, проте виходили окремі публікації О. Карпенка, Ю. Сливки та ін., в яких знаходимо висвітлення питання української військової історії першої половини ХХ ст. В основному ці публікації відображали офіційну точку зору на події 1917–1921 рр., однак можна прослідкувати й історію боротьби українського народу.

Отже, аналіз історіографії праць свідчить про те, що досліджувана нами проблема не має цілісного систематизованого висвітлення в історичній науці. В усіх попередніх публікаціях основну увагу приділено лише загальним аспектам інформаційної діяльності УГА.

Джерельною базою для написання дисертаційної роботи стали архівні матеріали, тогочасна преса, мемуари, спогади учасників та очевидців тих подій.

Найбільшу групу використаних джерел складають архівні матеріали, основний масив яких зберігається у фондах Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України. Зокрема, це документи таких фондів: 1073 – „Державний секретаріат по військових справах ЗУНР”, 2188 – „Українська Галицька Армія 1917–1924 рр.”, 4012 – „Особистий фонд М. Омеляновича-Павленка”, 4436 – „Військова канцелярія Диктатора ЗУНР, м. Відень”, 4465 – „Колекція матеріалів УНР і ЗУНР”. У цих фондах зібрано нормативно-правові документи, матеріали справ про плани організації пропаганди ПК УГА, журнали реєстрації документів вхідної та вихідної документації та інші.

Джерельну основу дисертаційної роботи істотно доповнили документи Центрального державного історичного архіву України в м. Львові (далі – ЦДІАЛ України). Це такі фонди: 146 – „Галицьке Намісництво”, 211 – „Польська Ліквідаційна Комісія”, 309 – „Наукове товариство ім. Т. Шевченка”, 316 – „Видавництво „Червона Калина”, 352 – „Збірна станиця Українських Січових Стрільців”, 357 – „Особистий фонд Івана Крип'якевича”, 359 – „Особистий фонд Осипа Назарука”, 580 – „Управа Української військової станиці у Каліші”, 581 – „Колекція документів про діяльність урядів та армії УНР та ЗУНР”, 684 – „Книга замовлень 1-го корпусу Галицької армії друкарні оо. Василян у Жовкві”, 753 – „Українська збірна станиця Ланцут”. У цих фондах зберігаються накази та звернення Начальної Команди (далі – НК) УГА до особового складу військ, урядові постанови, накази окружних військових команд у Коломиї і Самборі, армійські видання та документи етапу армії збірної станиці УГА у Відні.

Особливо цінними стали документи Колекції 9 „Матеріали архіву Наукового Товариства ім. Т. Шевченка у Львові з національної бібліотеки у Варшаві” ЦДІАЛ України. Інформацію черпали з таких мікрофільмів: 69011 – „Щоденники, спогади, записки про діяльність різних військових формувань”, 87265 – „Документи діяльності ЗУНР: проекти законів, протоколи засідань центральних влад 1918–1923 рр.”, 87299 – „ДСВС ЗУНР”, 87501 – „Редакційний відділ УГА”, 87520 – „Канцелярія уряду ЗУНР”, 92064 – „Радіо-телеграфічні і пресові повідомлення світових та

українських інформаційних агентств. Діяльність інформаційних і пресових бюро ЗУНР 1918–1921 рр.”, 92254 – „НК УГА”, 92277 – „ЗУНР”.

Значну цінність становлять неопубліковані протоколи засідань ДСВС ЗУНР з виступами Є. Петрушевича, Д. Вітовського, С. Петлюри, матеріали з історії частин УГА та Війська Польського, які містяться у фондах Держархіву Львівської області, а саме: 256 – „Матеріали до історії революційного руху трудящих Західної України”, 257 – „Товариство по вивченню історії оборони Львова і південно-східних кресів 1918–1920 рр. у Львові”.

Науковий інтерес становлять також матеріали таких фондів Держархіву Тернопільської області: 7 – „Бережанське повітове староство, м. Бережани Тернопільського воєводства”, 231 – „Тернопільське воєводське управління, м. Тернопіль”, 281 – „Борщівська повітова команда державної поліції”.

У роботі використано фотоматеріали з „Фотоальбому членів Української національної армії, звільнених з табору військовополонених в Станіславові, список осіб до нього”, що зберігається у ф. 2 – „Станіславське воєводське управління. Секретна канцелярія” Держархіву Івано-Франківської області, що дало можливість ідентифікувати учасників УГА.

Широкий спектр використаних архівних матеріалів дав змогу глибше проаналізувати систему комунікаційного забезпечення збройних сил ЗУНР. Проте варто зауважити, що вони досить часто мали фрагментарний характер.

Наступну групу джерел формують періодичні видання. Тематично її можна поділити на такі підгрупи: періодичні видання УГА, часописи корпусів і бригад збройних сил та газети повітових міст ЗУНР.

До першої підгрупи належить періодичне видання НК УГА „Стрілець”, в якому публікувалися звіти Національної Ради, статті про бойовий шлях війська, публікації на історичну тематику та висвітлювалося культурне життя в Галичині.

Другу підгрупу складають газети корпусів і бригад, а саме: „Козацький голос” 1-го корпусу, „Полева газета” 2-го корпусу, „Стрілецький шлях” 3-го корпусу, „Схід” бойової групи Схід УСС, „Перелом” 2-ї бригади, „Стрілецька вістка” 3-ї бригади. У часописах публікувалися повідомлення НК УГА про ситуацію на фронті, спогади, оповідання та огляди подій в Україні та світі.

До третьої підгрупи належить цивільна періодична преса, в якій подавалася інформація світського та військового характеру. Зокрема, у таких часописах як „Український голос”, „Республіка”, „Україна”, „Покутський вісник”, „Бережанський вістник”.

Залучення до дослідження численних публікацій преси дало можливість детальніше дослідити організаційну структуру та роботу ДСВС, ПК УГА, проаналізувати особливості та проблемно-тематичні напрямки військової преси і визначити її роль у загальній системі інформаційного забезпечення збройних сил ЗУНР.

Третю групу джерел дисертаційного дослідження становлять спогади й мемуари учасників та очевидців. Вони дають змогу виявити чимало невідомих фактів, дослідити етнопсихологічні мотиви військовиків та політиків під час розв'язання конкретних завдань, що їх висувала тогочасна геополітична ситуація.

Перші спогади почали друкуватися на шпальтах річника „Історичний календар-альманах „Червоної Калини”, журналу „Літопис Червоної Калини” тощо. Зокрема, це спогади І. Вислоцького „Спомини розвідного старшини 1919–1923 рр.”, Т. Марітчака „Часопис для війська „Козацький голос” 1919 р.”, Л. Ляйнберга „Радіослужба в УГА” та інші.

Серед спогадів та мемуарів, що їх опубліковано в п'ятитомнику „Українська Галицька Армія”, було використано праці В. Бемка „Державний Секретаріат Військових Справ”, Д. Микитюка „Короткі історичні нариси бригад УГА”, І. Сохоцького „Військова канцелярія”, М. Секретаря „Польова пошта”, Ю. Буцманюка „Залізнодорожна Військова Управа”, О. Левицького „Пропаганда і преса”, Л. Шанковського „Організація УГА в світлі наказів НК ГА з червня – липня 1919 р.”. Автори приділили увагу окремим аспектам інформаційного забезпечення, а окреслена ними проблематика може стати перспективною для сучасних науковців.

Використання комплексу наявних джерел, представленого архівними документами, періодичними виданнями та мемуарними публікаціями, що стосувалися питання функціонування комунікаційних служб УГА, дало можливість комплексно й об'єктивно дослідити проблему інформаційного забезпечення УГА періоду листопада 1918 р. – липня 1919 р.

Застосування **теоретико-методологічних** засад дослідження, що спираються на сукупність методів і принципів пізнання, забезпечує всебічне об'єктивне висвітлення подій, явищ та фактів.

На першому етапі роботи – аналітико-ознайомлювальному – на основі аналізу, пошуково-бібліографічного та порівняльно-історичного методів, методу історичного аналізу наукової літератури розкрито стан досліджуваної проблеми, визначено хронологічні рамки та предмет дослідження.

На другому етапі – діагностично-пошуковому, на основі історико-ретроспективного та проблемно-хронологічного методів сформульовано актуальність, визначено мету, завдання, об'єкт та предмет дослідження, розроблено концепцію та методичні засади, здійснено аналіз змісту й основних напрямів формування структурної мережі комунікаційної системи УГА.

На третьому – концептуально-моделювальному етапі, здійснено систематизацію і узагальнення результатів дослідження. Основними його методами стали описовий, метод інтерпретації й узагальнення опрацьованих матеріалів.

Інформаційне забезпечення у роботі розглядається як сукупність методів забезпечення інформаційних потреб армії шляхом використання тогочасних технічних засобів та аналізу

документно-комунікаційної системи. У свою чергу, документно-комунікаційна система – це підсистема соціальної комунікації, і є потужною системою передачі соціальної інформації.

Проаналізувавши літературу із військової справи визначено таке поняття як нормативно-правове забезпечення військового будівництва, тобто сукупність офіційних документів, прийнятих відповідними органами державної влади, спрямованих на врегулювання будівництва та формування збройних сил держави.

Таким чином, всебічний та неупереджений підхід до сукупності історіографічних, джерелознавчих та методологічних засад дисертаційної роботи дав змогу здійснити об'єктивний науковий аналіз інформаційного забезпечення УГА в період листопада 1918 – липня 1919 рр.

У другому розділі „**Становлення системи інформування збройних сил ЗУНР**” висвітлено організаційну структуру ДСВС, проаналізовано нормативно-правове регулювання військового будівництва.

Сформований, в складних бойових умовах, вищий компетентний військовий орган ЗУНР – ДСВС – виступав як окрема ланка державного апарату, спрямована на розгортання будівництва збройних сил. Поряд із основним завданням – формування та забезпечення боєздатності УГА, ДСВС зорганізовував роботу документно-інформаційного забезпечення війська.

Для покращення процесу ведення поточного діловодства було створено військову канцелярію (далі – ВК) як окремий підрозділ для роботи з нормативними документами. Основним завданням ВК була підготовка різних за змістом постанов, створення та опрацювання законопроектних рішень у військових справах. Вся вхідна і вихідна документація ВК реєструвалась у спеціальному журналі.

Важливе значення при створенні офіційного документу відводилось його оформленню. В загальну систему діловодства впроваджувалися зразки оформлення розпорядчих документів, порядок офіційного опублікування та набуття чинності нормативно-правових актів.

Організаційна і практична робота із забезпечення армії документаційним матеріалом також здійснювалась загальним, персональним, писемним, пресовим відділами та службою зв'язку.

Загальний відділ готував законодавчі акти, накази та постанови збройних сил. Персональний відділ займався проблемами комплектування частин УГА та інших тилових військових формацій старшинами, підстаршинами і стрільцями.

Праця в напрямку створення українських назв для означення різного роду зброї, військових ступенів та військових наказів була головним завданням писемного відділу.

За допомогою друкованого слова (преси, листівок) та словесних виступів на вічах, концертах, театральних виставах, виданих та організованих пресовим відділом, вище військове керівництво намагалося донести як до особового складу, так і населення краю інформацію патріотично-пропагандистського характеру.

Організація забезпечення інформування УГА та встановлення безпосереднього контакту між ДСВС і військом, лягала на окремий підрозділ – відділ зв'язку. Він забезпечував телеграфним і телефонним зв'язком уряд ЗУНР, ДСВС, допоміжні частини армії та окружні військові команди. За допомогою потужної телеграфної станції підтримував зв'язок з Києвом, Віднем, Парижем, Будапештом та ін.

Основне місце в системі правового врегулювання побудови війська належало актам військового управління в особі ДСВС. Вони були важливим документно-правовим засобом втілення в життя державної політики у сфері оборони, зміцнення УГА та виступали юридичною формою виконавчо-розпорядчої діяльності органів військового управління. Це дало змогу створити першу українську армію з усіма видами і родами військ, єдиним командуванням і професійним вишколом, яка захищала інтереси народу і воювала за рідний край.

Формуючи правовий статус УГА, ДСВС шляхом видання організаційно-розпорядчої документації визначав порядок проходження військової служби, окреслював правовий статус військовиків, напрацьовував основні засади бойової підготовки, виховання, матеріально-технічного забезпечення, закріплював правові основи військової дисципліни, забезпечення охорони встановленого порядку в армії.

Важливим елементом інформаційно-нормативного забезпечення війська було видання ДСВС „Вістника Державного Секретаріату Військових Справ”, на сторінках якого публікувалися нормативно-правові акти та повідомлення різного характеру. Не менш важливою основою інформаційної діяльності „Вістника” було подавання зразків бланків опису даних про призовників до війська. У першому числі часопису подавалась спеціальна форма заповнення особистих даних про військовика.

Загалом, опубліковані у „Вістнику” документи стосувалися військово-територіального адміністрування, мобілізаційних заходів (демобілізації, мобілізації, призову до війська і звільнення), військових кадрів структурної реорганізації військ, матеріального забезпечення та соціального захисту особового складу, апарату військового управління та ін. Загалом документальна база ДСВС створювалася таким чином, що підготовка та ведення поточних документів перекликала із сучасними вимогами до складання і функціонування офіційних джерел. Вони виступали юридичною формою виконавчо-розпорядчої діяльності органів військового управління.

На всіх етапах формування УГА військово-політичне керівництво і уряд ЗУНР створили Збройні сили країни на підставі ретельно розробленої правової бази. Основне місце в системі правового врегулювання побудови війська належало актам військового управління в особі ДСВС. Ці акти були важливим документно-правовим засобом втілення у життя державної політики у різних сферах: мобілізації, цивільного життя, медичної служби, духовенства, грошового

забезпечення та у системі нагород та заохочень. ДСВС шляхом видання наказів та розпоряджень визначав: порядок проходження військової служби, окреслював правовий стан військовиків, напрацьовував основні засади бойової підготовки, виховання, матеріально-технічного забезпечення, закріплював правові основи військової дисципліни, забезпечення охорони встановленого порядку в армії.

У третьому розділі „**Інформаційно-пресова діяльність УГА**” охарактеризовано структуру пресової служби, проаналізовано цивільну періодику в інформаційно-ідеологічному забезпеченні збройних сил, досліджено проблемно-тематичні аспекти військових пресових видань.

Історичні події Української національної революції (1917–1921 рр.) продовжили боротьбу за національне й соціальне визволення поневоленої та розділеної нації. Відновлена свобода друку і потреба суспільства в належному інформуванні заклали передумови для формування національного інформаційного простору, спрямованого на всебічну реалізацію ідеї української державності.

Пресова служба УГА відігравала провідну роль у розгалуженій структурі НК УГА. Преса УГА потрапляла в поле впливу не одного, а як мінімум трьох відділів ПК, а саме: організаційного, видавничого та інформаційного. Разом з тим, всі решта відділи ПК УГА не були другорядними в організації інформаційного забезпечення війська, а активно долучались до цієї роботи.

У складних умовах безперервних бойових дій від листопада 1918 р. і до липня 1919 р. її працівники зробили вагомий внесок у забезпечення армії інформаційним матеріалом. Позитивно запозичений досвід діяльності ПК УСС було вдало покладено в основу діяльності ПК УГА, що надало можливість у складних умовах бойових дій сформувати провідний орган інформаційного забезпечення українського війська. Розгалужена мережа діяльності ПК УГА охоплювала широкий спектр ідеологічних, організаційних, видавничих, культурно-освітніх та інформаційних заходів, які здійснювалися та контролювалися певними відділами.

Інформаційно-пресове поле ЗУНР, здебільшого, заповняли організації громадянського та загальнонаціонального характеру або урядові установи. В своїй загальній більшості преса ЗУНР носила безпартійний характер та стояла на шляху української державності. Окрема рубрика в часописах присвячувалась офіційним повідомленням з фронтів. Значна увага приділялася наказам командування армії і місцевих військових команд, подіям на фронті; публікувалися списки полеглих стрільців і старшин.

Цивільна преса в умовах воєнного часу ставила собі за мету інформувати населення свого повіту та армію про найважливіші політичні та військові події. Публікації ж на теми вільної Української держави, піднімаючись до високого національного звучання впливали на почуття і настрої читачів силою фактів, переконували в необхідності підтримувати оборону республіки.

Серед часописів, що видавались протягом 1918–1919 рр. в Галичині, найкраще й найбільше ілюстрували дух галицького вояка часописи, які видавалися за підтримки фронтових чи навіть військових команд.

Так, у Львові на початку листопада з'явився часопис „Український голос”. У ньому, як офіційному органі Національної Ради, публікувались розпорядження, повідомлення законів, замітки, оголошення та ін. Починаючи з 15 випуску, часопис змінює своє поле діяльності та публікує приватні розпорядження і оголошення.

Іншим часописом, який поширювався у військах, був щоденник „Републіка”. Основним відділом часопису був „Урядовий відділ”, де редакція постійно друкувала найважливіші розпорядження уряду ЗУНР. Матеріали газети переважно були світського характеру. Водночас, редакція часопису багато уваги приділяла публікаціям і на військову тематику.

Військова преса зуміла витворити власну інформаційну структуру. Це значно розширило її функціональні можливості. Найбільш поширеними серед матеріалів преси були такі: замітка, звіт, кореспонденція, стаття, фейлетон, памфлет, гумореска.

Серед усіх часописів, які виходили на західноукраїнських теренах, виділяється військова преса УГА. Військові періодичні видання УГА поділяються на три групи: центральні органи (ДСВС, НКГА) – „Вістник ДСВС”, „Стрілець”, „Вістка”; корпусні газети – „Козацький голос”, „Полева газета”, „Стрілецький шлях”; часописи бригад і бойових груп – „УСС”, „Схід” та інші.

До найбільш популярних серед військовиків належав часопис „Стрілець”. У тижневику, як урядовому часописі, подавались звіти з засідань Національної Ради, статті на буденні теми, а також новини з фронту. Значну увагу газета також приділяла вихованню вояків на бойових традиціях УГА. На сторінках газети постійно подавалася оперативна інформація з фронту бойових дій УГА проти польських, а згодом і більшовицьких військ. Значну увагу часопис приділяв розвінчанню планів польської та московської воячини.

Серед військових часописів, які виходили у корпусах і бригадах, слід відзначити „Козацький голос” – орган 1-го корпусу. З огляду на малий об'єм часопису, матеріал, який подавався, був різноманітний, статті і заклики писались просто і переконливо. Пізніше редакція почала розміщувати „Читацький матеріал” у формі фейлетонів та коротких оповідань-спогадів.

Проведення тематичного і жанрового аналізу показало, що найбільш поширеним проблемно-тематичним напрямком військових видань було відображення суспільно-політичних перетворень у державі. Це підтверджується зробленим вибіркоким контент-аналізом частотності появи на газетних шпальтах різних тематичних напрямків у низці військових часописів. Водночас, вагоме місце посідали на газетних шпальтах й інші тематичні напрямки. Серед них неабиякого значення набуло висвітлення проблем внутрішнього державного життя, орієнтування читачів у міжнародних подіях, багато уваги приділяли військові часописи хроніці збройної боротьби.

У четвертому розділі „**Комунікаційна система УГА**” проаналізовано службу зв'язку армії, висвітлено діяльність поштової служби, досліджено структури збору та захисту таємної інформації.

Служба зв'язку УГА відігравала вагомую роль у побудові й обороні української державності. Незважаючи на брак технічного обладнання, короткочасність вишколу новобранців і низку інших проблем, зв'язкова служба УГА працювала справно.

У процесі відновлення контактного телефонного і телеграфного зв'язку, як важливого стратегічного об'єкту, вищим військовим керівництвом ЗУНР було прийнято ряд наказів і розпоряджень про захист і опіку телефонної лінії передач.

Одночасно з відбудовою зв'язку в Галичині були проведені заходи щодо вишколення технічних і командних кадрів зв'язкової служби УГА. Так, 20 грудня 1918 р. у Тернополі було засновано школу телеграфістів, яку згодом розгорнули у Звідомчий полк.

Розглядаючи питання встановлення та розвитку телефонного зв'язку УГА, не можливо не наголосити на важливості телеграфічної передачі інформації, що мало вагоме значення для побудови розгалуженої мережі інформаційно-комунікаційної системи Збройних Сил ЗУНР. Так, для впорядкування справ у галузі інформаційного забезпечення при ДСВС створювалася окрема Військова Телеграфічна Контора, яка складалася з одного начальника контори і одного діловода.

Для забезпечення війська ЗУНР інформаційно-комунікаційним зв'язком у період українсько-польської війни, окрім кабельного телефонного зв'язку, в УГА функціонував радіозв'язок. Основою для створення радіослужби були установи австрійської радіо-групи, розташованої в Чистиліві поблизу Тернополя. Визначальним у роботі новоутворених радіостанцій був прийом ворожих радіочастот. Для сприймання отриманої інформації до радіослужби залучались перекладачі, які володіли багатьма європейськими мовами.

За допомогою дротяного військового телефонного зв'язку УГА, який з'єднував головні штаби військ із ДСВС, як вищим військовим органом, а також через радіокомунікацію передавалась важлива інформація різного характеру. Передовсім, це були чіткі накази та розпорядження в усній формі, але обов'язкові до виконання. На лініях зв'язку, які встановлювалися між НК УГА й окремими частинами, переважно передавали інформацію щодо загальної ситуації на фронті, узгоджували дії з приводу ведення спільних маневрів.

Вищому військовому керівництву ЗУНР вдалося сформувати структуровану та розгалужену мережу інформаційних комунікацій та провести повну реорганізацію поштової служби війська. Водночас, у процесі функціонування польової пошти НК УГА змогла налагодити контактне сполучення фронтових частин та НК між собою, з одного боку, та регулярний зв'язок листових передач фронтових частин із запіллям, з іншого. Польова пошта здійснювала пересилання звичайне і спеціально призначене, забезпечувала урядове та цивільне документаційне листування.

Звичайно, що засоби і методи роботи польової пошти були недосконалі, але завдяки їй було здійснено та укріплено зв'язок між частинами УГА та ЗУНР.

У процесі формування та діяльності УГА військове керівництво значну увагу приділяло питанням забезпечення збройних сил комунікаційними джерелами. Оскільки документи завжди були віддзеркаленням діяльності та реалізації не лише державної, але й військової політики, для інформаційного забезпечення війська було створено кілька окремих спеціальних служб зі збору та захисту інформації.

Особливим видом збройних сил були війська розвідки та контррозвідки, які зародилися після повстання 1 листопада 1918 р.

Відділ розвідки під час війни був однією з важливих частин УГА, яка забезпечувала армію та бойові групи необхідною інформацією щодо ворожих намірів супротивника, його чисельності, пересування, дислокації штабів, складів, важких вогневих засобів та настроїв особового складу. Структура військової розвідки УГА включала в себе: розвідчий відділ НК УГА, відповідні підрозділи штабів корпусів і бригад, агентурну мережу, відділи польової розвідки. Її не вдалось зробити досить дієвою.

Варто додати, що слабо організована була й пропагандистська робота серед населення, особливо в окупованих польськими військами районах. Для підвищення її ефективності не вистачало кваліфікованих кадрів, відповідних матеріалів і літератури. Тому і не вдалося належним чином протистояти ворожій пропаганді й сформуванню настроїв населення у державницькому дусі.

Одним з важливих каналів забезпечення УГА розвідувальною інформацією була військова авіація, котра підлягала безпосередньо Начальній Команді. На початку війни з Польщею УГА мала одну авіаційну сотню (ескадрилью). Ця частина вела повітряну розвідку.

Не менш важливе значення для інформаційного забезпечення УГА, окрім збору інформації про ворожі наміри, мав і захист інформації, який покладался на контррозвідку. Її роль зводилась в основному до захисту таємних мобілізаційних планів, стратегічних і тактичних задумів ведення бойових дій і збереження відомостей про нові зразки воєнної техніки. Підрозділи військової контррозвідки працювали на рівні корпусів та бригад і підпорядковувалися розвідчому відділу Начальної Команди Української галицької армії.

У **Висновках** узагальнено результати дисертаційного дослідження та сформульовано основні його положення, що виносяться на захист.

Аналіз історіографії свідчить, що на сьогодні відсутнє комплексне дослідження, присвячене інформаційному забезпеченню УГА. Попри зазначені досягнення, низка питань з організації інформаційно-комунікаційної системи УГА залишається ще не з'ясованою. Проведене дослідження архівних джерел дозволило окреслити основні напрямки інформаційного забезпечення війська, виявити особливості становлення та розвитку його комунікаційної системи.

Армійському керівництву ЗУНР вдалося сформувати постійне, добре вишколене, боєздатне військо з налагодженою структурою інформаційного забезпечення збройних сил. Важливим осередком комунікаційної структури УГА був ДСВС. Він поряд із основними обов'язками творення армії (організація військової адміністрації, мобілізація і вишкіл, підготовка командних кадрів, матеріально-технічне постачання) виконував функції інформаційного забезпечення війська. Відповідно до цього ДСВС поділявся на окремі відділи. З метою ведення поточного діловодства у загальній структурі ДСВС було створено ВК як окремий підрозділ для роботи з нормативними документами. Поруч із ВК для документного забезпечення УГА діяв загальний, персональний, писемний, пресовий відділи та відділ зв'язку.

ДСВС у своїй діяльності виступав як державна структура, основною метою якої було тактично і юридично координувати дії для забезпечення особового складу армії інформаційно-документальним матеріалом. Так, на всіх етапах будівництва армії військово-політичне керівництво і уряд ЗУНР створювали збройні сили країни на підставі ретельно розробленої правової бази.

Для формування власних інформаційних служб та пропагандистсько-агітаційних структур в УГА було створено ПК, яка охоплювала широкий спектр ідеологічних, організаційних, видавничих, культурно-освітніх заходів. Вона складалась із семи відділів: організаційного, видавничого, вічевого, історичного, інформаційного, бібліотечного і театрального-музичного. Кожен відділ мав відповідну структуру і ділянку своєї роботи в загальній системі інформаційного забезпечення УГА.

Активне військове будівництво ЗУНР супроводжувалося також серйозними перетвореннями у формуванні нової ідеології державницького спрямування. У цей період суттєво зросла роль національно-патріотичних інформаційних видань. Серед часописів, що видавались упродовж 1918–1919 рр. у Галичині, найкраще ілюстрували дух галицького вояка часописи, які видавались за підтримки фронтових чи військових команд. У цих виданнях публікувались розпорядження, закони та витяги з них, звернення уряду та військового командування ЗУНР до вояків УГА, повідомлення з фронту, списки полеглих героїв, оголошення. В умовах воєнного часу важливу роль у системі інформування відігравала також цивільна періодика, яка повідомляла населення свого повіту та армію про найважливіші політичні та військові події.

Аналіз публікацій військових видань показав, що переважна їх більшість належала до таких проблемно-тематичних напрямів: бойовий шлях війська; створення українського війська; суспільно-економічні події в Україні; міжнародні події та Україна в їхньому контексті; події на поневоленіх українських землях; задоволення релігійних потреб військовиків; біографічні матеріали керівників уряду та війська; культурне життя держави та війська.

Упродовж усього етапу українського національно-визвольного руху друковане слово було вагомим чинником мобілізації українського народу, зміцнення морально-бойового духу стрільців, підстаршин і старшин армії. Військова преса створила власну інформаційну структуру в межах тодішнього медіа-простору. Це значно розширило її функціональні можливості, надавши такі можливості:

–на тактичному рівні – відіграти винятково важливу роль в ідеологічному забезпеченні формування дисциплінованих і боєздатних збройних сил;

–на стратегічному – опосередковано впливати за допомогою інституту армії на процес реалізації ідеї української державності;

–на побутовому рівні – тримати зв'язок особового складу з рідним краєм, інформуючи про перебіг подій, суспільні та політичні процеси.

Жанрова палітра військової періодики була досить різноманітною і представляла публікації інформаційних, аналітичних та художньо-публіцистичних жанрів журналістики. Найбільш поширеними серед них були такі: замітка, звіт, кореспонденція, стаття, фейлетон, памфлет, гумореска. У стадії формування перебували жанри репортажу й інтерв'ю, нариси-некрологи, політичний портрет. Незавершена в умовах воєнного часу координація між цивільною і військовою пресою ускладнила процес формування єдиного національного інформаційного простору державницької орієнтації.

Вагоме значення у системі комунікаційного забезпечення УГА періоду українсько-польської війни відводилося службі зв'язку. Незважаючи на брак технічного обладнання, короткочасність вишколу новобранців і низку інших проблем, зв'язкова служба УГА працювала справно. За допомогою дротяного телефонного зв'язку УГА та через радіокомунікацію передавалась важлива інформація різного характеру, передусім це були чіткі накази та розпорядження.

У процесі формування структурованої та розгалуженої мережі інформаційних комунікацій ДСВС вдалося провести повну реорганізацію поштової служби війська, яка виконувала обов'язки документального інформатора, пересилаючи різного роду кореспонденцію. Польова пошта НК УГА налагодила контактне сполучення фронтних частин та НК між собою, з одного боку, та встановила регулярний зв'язок листових передач фронтних частин із запіллям, з іншого. Організаційно сформована польова пошта забезпечувала зв'язок між корпусами армії, між сотниками і стрільцями, а також між ними та їхніми родинами. Вона налагодила зв'язок між частинами УГА та ЗУНР.

Особливим видом збройних сил із збору та захисту таємної інформації були війська розвідки та контррозвідки. Відділ розвідки під час війни був однією з важливих частин УГА, яка забезпечувала армію та бойові групи необхідною інформацією щодо ворожих намірів супротивника, його чисельності, пересування, дислокації штабів, складів, важких вогневих засобів

та настроїв особового складу. В УГА діяла і контррозвідка, як спецпідгрупа із захисту секретної інформації щодо мобілізаційних планів УГА, стратегічних і тактичних задумів ведення бойових дій і збереження відомостей про нові зразки воєнної техніки. Разом з тим, робота спецслужб із збору та захисту інформації мала низку прогалин, які в результаті українсько-польського протистояння вплинули і на хід військової кампанії в цілому.

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ТА ВИСНОВКИ ДИСЕРТАЦІЇ ВІДОБРАЖЕНО У ПУБЛІКАЦІЯХ:

I. Статті у фахових виданнях

1. Гнаткевич Н. Документно-комунікаційна система Української Галицької Армії в сучасній історіографії / Н. Гнаткевич // Військово-науковий вісник. – Львів: Видавництво Академії сухопутних військ України ім. П.Сагайдачного, 2011. – № 15. – С. 11–19.

2. Гнаткевич Н. Проблема документно-інформаційного забезпечення діяльності Української Галицької армії в сучасній вітчизняній історіографії / Н. Гнаткевич // Вісник Національного університету „Львівська політехніка”: Держава та армія. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2011. – № 693. – С. 114–118.

3. Вовк Н. Пресові видання Української галицької армії: основні тематичні аспекти та жанрові особливості / Н. Вовк // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія / за заг. ред. І. С. Зуляка. У 2 частинах. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В.Гнатюка, 2013. – Вип. 1. – Ч. 1. – С. 167–171.

4. Вовк Н. Організаційна структура пресової служби Української галицької армії / Н. Вовк // Вісник Національного університету „Львівська політехніка”: Держава та армія. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2013. – № 752. – С. 87–91.

5. Вовк Н. Значення поштової служби Української Галицької Армії в системі документно-інформаційного забезпечення війська / Н. Вовк // Сборник научных трудов SWorld. – Выпуск 2. – Том 34. – Одесса: КУПРИЕНКО, 2013. – С. 28–33.

6. Вовк Н. Основные направления документно-информационного обеспечения Украинской Галицкой армии в годы украинско-польской войны / Н. Вовк. – *Studia Orientalne*. – Nr. 1 (5). – Toruń: Wydawnictwo Adam Marszalek, 2014. – S. 183–202.

7. Вовк Н. Інформаційно-комунікаційна система Української Галицької армії / Н.Вовк // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. – Запоріжжя: ЗНУ, 2014. – Вип. 40. – С. 77–81.

8. Вовк Н. Спеціальні служби секретності Української Галицької армії як складові системи інформаційного забезпечення війська / Н. Вовк // Вісник Національного університету „Львівська

політехніка”: Держава та армія. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. – № 809. – С. 57–61.

II. Матеріали міжнародних і всеукраїнських конференцій

9. Вовк Н. Значення служби зв'язку в інформаційному забезпеченні Української галицької армії / Н. Вовк // Тези III-ї університетської конференції студентів і молодих науковців „Актуальні проблеми гуманітарних і соціальних наук”. – Львів, 2012. – С. 8–10.

10. Вовк Н. Аналіз основних пресових видань Української галицької армії / Н. Вовк // Актуальні питання, проблеми та перспективи розвитку гуманітаристики у сучасному інформаційному просторі: національний та інтернаціональний аспекти: збірник наукових праць / за заг. ред. Журби М. А. – Частина II. – Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2013. – С. 154–157.

11. Vovk N. Press service of the Ukrainian Galician Army / N. Vovk // Гуманітарні та соціальні науки: Матеріали IV Міжнародної конференції молодих вчених HSS-2013. – Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2013. – С. 52–53.

12. Вовк Н. Створення системи зв'язку Української галицької армії під час польсько-української війни / Н. Вовк // Україна і світ: гуманітарно-технічна еліта та соціальний прогрес: Тези доповідей Міжнародної науково-теоретичної конференції студентів і аспірантів. – Харків, 8–9 квітня 2014. – С. 51–52.

13. Вовк Н. Аналіз діяльності окремих відділів діловодства Української галицької армії / Н. Вовк // Всеукраїнська наукова військово-історична конференція „Воєнна історія України. Регіони Галичина і Закарпаття”. – Ужгород. – 23–24 травня 2014. – С. 201–203.

АНОТАЦІЯ

Вовк Н. С. Інформаційне забезпечення Української Галицької Армії (листопад 1918 – липень 1919 рр.). – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.01 – історія України. – Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка. – Тернопіль, 2015.

Дисертаційна робота присвячена дослідженню методів та форм інформаційного забезпечення Української Галицької Армії в період українсько-польської війни. Розглянуто основні елементи системи інформування збройних сил ЗУНР. Охарактеризовано інформаційно-пресову діяльність УГА.

У роботі вивчено комунікаційну систему УГА в цілому, визначено роль Державного Секретаріату Військових Справ в інформаційному забезпеченні війська. Проаналізовано значення Пресової квартири УГА для системи інформування армії. Висвітлено процес реорганізації

поштової служби УГА як основного документаційного інформатора війська. Окрему увагу приділено роботі спецслужб зі збору та захисту інформації. Обґрунтовано їхнє значення для інформаційного забезпечення війська.

Ключові слова: інформаційне забезпечення, Українська галицька армія, Західноукраїнська Народна Республіка, українсько-польська війна, комунікаційна система.

АННОТАЦІЯ

Вовк Н.С. Информационное обеспечение Украинской Галицкой Армии (ноябрь 1918 – июль 1919 гг.). – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата исторических наук по специальности 07.00.01 – история Украины. – Тернопольский национальный педагогический университет им. В. Гнатюка. – Тернополь, 2015.

Диссертация посвящена исследованию методов и форм информационного обеспечения Украинской Галицкой Армии в период украинско-польской войны. Рассмотрены основные элементы системы информирования вооруженных сил ЗУНР. Охарактеризована информационно-прессовая деятельность УГА.

В работе изучено коммуникационную систему УГА в целом, определена роль Государственного Секретариата Военных дел в информационном обеспечении войска. Проанализировано значение Прессовой квартиры УГА для системы информирования армии. Освещен процесс реорганизации почтовой службы УГА как основного документационного информатора войска. Отдельное внимание уделено работе спецслужб по сбору и защите информации. Обосновано их значение для информационного обеспечения войска.

Ключевые слова: информационное обеспечение, Украинская галицкая армия, Западноукраинская Народная Республика, украинско-польская война, коммуникационная система.

ANNOTATION

Vovk N. S. Informational providing of Ukrainian Galician Army (November 1918 – July 1919). – On the rights of manuscript.

The dissertation on a candidate degree in history by specialty 07.00.01 – Ukrainian History. – Volodymyr Hnatiuk Ternopil National Pedagogical University. – Ternopil, 2015.

The thesis is dedicated to the research of the methods and forms of informational providing of Ukrainian Galician Army during the Polish-Ukrainian war.

At this research it was used the statistical, deductive and inductive methods and it was also used the problem-chronological approach to the presentation of the material. At this work it was used the methods of classification and generalization as well.

At the dissertation it was reviewed the main elements of the system of informing armed forces of West Ukrainian People's Republic. It was characterized an information and press activity of Ukrainian Galician Army (UGA).

At this work it was studied the communication system of UGA in general, and it was defined the role of State Secretariat for Military Affairs in informational providing of army. It was also considered the main legislative acts, that regulated military construction in general and it was systematized them in matching groups.

One of the important elements of informational providing of army was publication „Vistnyk of the State Secretariat of Military Affairs”, where different regulations and messages were published.

At this work it was also analyzed the value of press service of UGA for the system of informing army. It was researched incipience and development of „Presova kvartyra” (PK) of UGA.

But we should notice that the press service of UGA, as very important source of information for the soldiers, was under the control of, at least, three department of PK, namely: organizing, publishing and informational. Beside this, the rest of departments of PK wasn't minor in the organization of informational providing of army. Instead of that they joined them in that work actively.

It was characterized the activity of its' separate departments that provided the informational providing of military of West Ukrainian People's Republic. At the dissertation it was given the analysis of activity and development of press service of UGA. It was characterized the structure of press service, it was analyzed civil editions in informational providing of military and it was researched problem-thematic aspects for the military editions as well.

The thematic and genre analysis, that was done, revealed the most common problem-thematic direction of military publications, namely: image of social and political reformations in the country. It is confirmed with the provided analysis of the frequency of appearance on the newspapers' titles of military editions different special themes.

At this research it was submitted the process of rearranging the post service of UGA as the main (documentation) informant for the army. It was analyzed the ways and methods of correspondence, as one of the basic canal of communication for soldiers.

The post service of the army took all the duties of the informant, sending the different kinds of correspondence. At the same time during the process of functioning the post Nachal'na komanda (NK) of UGA could make a good contact communication between the front parts and NK and it also made good regular communication between the front parts and rear. Special attention is paid to the work of special services in gathering and protection information.

During the war the exploring department was one of the most important and it provided army and battle groups with all necessary information about the plans of enemy, its' quantity, movement,

dislocation of headquarters, storages, firearms and manpower. It was explained their meaning for the Informational providing of army. It was also defined the role (part) of aviation and gendarmerie.

Key words: informational providing, Ukrainian Galician Army, West Ukrainian People's Republic, Polish-Ukrainian war, communication system.